
ESSENCE AND PRINCIPLES OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF REGIONAL SYSTEMS

Rosen Yanev

South-West University "Neofit Rilski", Blagoevgrad, Bulgaria rosenqnev9@abv.bg

Abstract: The study aims to identify trends and patterns on the model of sustainable development of regional systems by analyzing the impact of "anthropogenic" circulation of substances upon the "biological" and "geological" circulation. The proposals are based on the examination the interaction of the various subsystems and components of the regional system through cybernetic approach as well as and systematic analysis of the constituent elements and specific properties that distinguish it from other systematic formations - "dynamic Europe", "sustainability", "inertness" and "multivariance". Identifying and analyzing in depth the regional system is achieved through the establishment of conditional research model "SWOT analysis of the regional system", applying widely popular technique of strategic management developed by Albert Humphrey in combination with a matrix. The proposed "mental-interpretational matrix" explores the possible interconnections between internal and external natural and social environment. It encompasses institutional, social and economic aspect of the concept of sustainable regional development and the ecological one is included as controlling one, expressing the impact of the "social" aspect of "biome" upon "the natural" aspect. According to the exposed authors definition of "sustainable regional development", it is perceived as a specific function of the regional system, representing - "the optimal possible state of "biome" characterized by a synergistic effect between elements structuring it. Indivisible and completely stable synthesis containing in itself the natural balance of "environment" and "management functions" of personality that does not allow the existence of "distortion" - the development of an aspect of the natural and social environment at the expense of another". Therefore, the restoration of synergy between circulations of substances and energy in the contemporary natural and social environment is the only feasible way to implement the concept of "sustainable development". It is important that the above mentioned "management function" of the person acquires its "natural state" yet today, because as stated in the "Agenda for Sustainable Development 2030" of the United Nations - "we can be the first generation who overcame hunger or the last who had the opportunity to stop climate change". The success of an interpretative model lies in its practical warranted. The proposed is inspired by the cyclical transformation of organic matter from one form to another, a process forming the "biological" cycle of substances. The unity of the natural and social environment differentiates the "deformations" in the regional system, leading behind its "regressive" development today as a pattern. Therefore, their removal will cause resonance in "natural-social" environment.

Key words: regional system, sustainable regional development, natural and social environment, cyclicity.

СЪЩНОСТ И ПРИНЦИПИ В УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНАЛНИТЕ СИСТЕМИ

Росен Янев

ЮЗУ „Неофит Рилски“ Благоевград, Република България rosenqnev9@abv.bg

Резюме: Изследването е насочено към установяване на тенденциите и закономерностите в модела на устойчиво развитие на регионалните системи, посредством анализ на въздействието на „антропогенния“ кръговрат на веществата върху „биологичния“ и „геологичния“. Направените предложения се базират на изследване на взаимодействието на отделните подсистеми и елементи на регионалната система, посредством кибернетичен подход и системен анализ на съставляващите я елементи, както и специфичните свойства, които я отличават от другите систематични образувания – „динамичност“, „устойчивост“, „инерционност“ и „многовариантност“.[3] Идентифицирането и анализирането в дълбочина на регионалната система е постигнато чрез изграждането на условен изследователски модел „SWOT анализ на регионална система“, прилагаш широко популярната техника от стратегическото управление разработена от Алберт Хъмфри в комбинация с матрица. Предложената „ментално-интерпретационна матрица“ изследва възможните взаимовръзки между вътрешната и външната природо-обществената среда. Тя обхваща институционалния, социален и икономически аспект от концепцията на устойчиво регионално развитие, а екологичният е включен като контролен, изразяващ въздействието на „обществения“ аспект от „биома“ върху „природния“.

Според изложената авторска дефиниция на термина „устойчиво регионално развитие“, то се възприема като специфична функция на регионалната система, представляваща - „оптималното възможно състояние на „биома“, характеризиращо се със синергичен ефект между структуриращите го елементи. Неделим и напълно стабилен синтез съдържащ в себе си естествения баланс на „природната среда“ и „управленските функции“ на личността, недопускащ наличието на „деформации“- развитие на един от аспектите на природо-обществената среда за сметка на друг. Следователно възстановяването на синергията между кръговратите на веществата и енергията в съвременната „природо-обществена“ среда е единственият приложим способ за осъществяване на концепцията за „устойчиво развитие“. Важно е упоменатата по горе „управленска функция на личността“ да придобие „естественото си състояние“ още „днес“, защото както е записано в „Дневен ред за устойчиво развитие 2030“ на ООН – „ние можем да сме първото поколение преборило се с глада или последното имало възможност да спре измененията в климата“[1]. Успешността на един интерпретационен модел се крие в неговата практическа доказаност. Предложеният е заимстван от циклично преобразуване на органичните вещества от една форма в друга, процес формиращ „биологичния“ кръговрат на веществата. Единството на „природно-обществената“ среда обособява деформациите“ в регионалната система, водещи след себе си „регресивното“ и развитие днес, като закономерност. Следователно отстраняването им ще доведе до резонанс в „природо-обществената“ среда.

Ключови думи: регионална система, устойчиво регионално развитие, природно-обществена среда, цикличност.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Комплексно-фундаменталния характер на „устойчивото развитие“, като без алтернативна и повсеместна стратегия на 21 век; налага това развитие да бъде възприемано, като специфична функция на „регионалната система“. Според автентичното си определение – „устойчивото развитие“ е - „процес на промяна, при който експлоатацията на ресурсите, насочеността на инвестициите, ориентирането на технологиите и на институционалните промени са в хармония помежду си и увеличават текущия и бъдещия потенциал, с който да се осигуряват човешките потребности и стремежи“[2]. Следователно (за целите на настоящето изследване) е необходимо възприемането на „устойчивото регионално развитие“, като процес на синергично развитие на четирите съставни части на „природо-обществената“ среда – социалният, икономически, екологичен и институционален аспект на съвременната парадигма за „устойчиво развитие“ (записани в „Целите на хилядолетието за развитие“). Според основната си функция, „Устойчивото регионално развитие“ може да бъде възприемано, като процес: „менажиращ“ еволюцията на дадена регионална система, с цел поставянето и в „синергични условия на растеж“; обуславящ „мултипликационно-акселериращите“ взаимовръзки между елементите на „природо-обществената“ жизнена среда. Поставената основна цел: „Изследване на елементите и свойствата на устойчивото развитие на регионалната система посредством условен модел SWOT - анализ на регионална система“ следва да бъде изпълнена посредством заложените задачи: „Преглед на принципите на еволюция на регионалната система“, „Изграждане на условен модел: SWOT анализ на регионална система“, „Способ за управление на регионалната система чрез концепцията за устойчиво регионално развитие“.

2. ПРИНЦИПИ НА ЕВОЛЮЦИЯ НА РЕГИОНАЛНАТА СИСТЕМА

Възстановяването на синергията между кръговратите на веществата и енергията в съвременната „природо-обществена“ среда е единственият приложим способ за осъществяване на концепцията за „устойчиво регионално развитие“. Осъществяването му е прерогатив на изпълнението на „управленската функция на личността“ по чисто „плагиаторски“ способ. Чрез заимстване, или по-скоро осмисляне на цикличната структура на биологичният кръговрат на веществата и прилагането му в съвременната „регионална система“. Постулатът за единството на системите, изразява едновременното проявление на „геологичния“, „биологичен“ и „антропогенен“ или „техногенен“ кръговрати на веществата и енергията в „природо-обществената“ жизнена среда, тоест регионалната система е „конструирана“ на „цикличен“, а не на „линеен“ принцип. Теза, най-ясно изразена от специфичните и свойства, („динамичност“, „многовалентност“, „устойчивост“ и „инерционност“), отличаващи я от останалите антропогенни системи (приемащи структура от линеен тип икономика), представляващи част от регионалната (система). Следователно концепцията за „устойчиво регионално развитие“ най-точно и всеобхватно описва взаимоотношенията в „биома“ (природа-общество) тяхното естество и способности за управление. Методологията на прилагане на концепцията за „устойчиво развитие“ е заложена в структурата на „регионалната система“. За да научим как е възможно да се измени въздействието на „антропогенният“ или „техноген“ кръговрат на веществата върху

„биологичният“ и „геологичен“ е необходимо да разгледаме цикълът на „биологичния“ кръговрат на вещества и енергия, включващ в себе си три пункта: „продуценти“, „консументи“ и „редуценти“. Ако приемем, че цялостната „мезо“ – „природо-обществена“ среда се състои от три „макро“ среди – „природна“ (включваща „геологическия“ кръговрат); „биологична“ (включваща „биологичния“ кръговрат) и „обществена“ (включваща антропогенния или техногенен кръговрат) се оказва, че два от тях „биологичната“ и „обществената“ притежават сходна „циклична структура“ („микро“ среда) приета за постулат в съвременната биологична наука (основа на „Теорията за еволюция на видовете“ от Чаралз Дарвин). Това сходство може да бъде обяснено от единното проявление на кръговратите на веществата и енергията като: „геологичният“ кръговрат притежава свойствата на условен фактор за осъществяването на живота на Земята, а „биологичният“ и „антропогенният“ съставляват ресурсният (фактор в съвременната природо-обществена среда). Продуцирането на флората на планетата е възможно благодарение на натрупаният „биологичен субстрат“ („хумус“) и определени природни условия и ресурси – тоест предходният цикъл на живота е определящ фактор за наличието на следващ такъв, на база унаследената среда (същото свойство се наблюдава и в регионалната система – „инерционност“). Консументите (фалната) „поглъщат“ продуцентите (РНК се преобразува в ДНК, в регионалната система тук едновременно се проявяват две свойства „динамичност“ и „многовалентност“). Редуцентите представляват това звено в природната среда, което преобразува естествения тип линейна система („хранителна верига“) в циклична такава (включващо живите организми в кръговрата на веществата). В регионалната система, като редуцент (преобразуващ фактор на „антропогенната система от линеен тип икономика“) може да се определи четвъртото и специфично свойство – „устойчивост“. Следователно (за изпълнението на поставената основна цел) е възможно въвеждането на термина „Регионален цикъл“. Съдържащ в себе си специфичната „микро“ структура на всеки от аспектите на регионалната система. Продуцент в регионалната система представлява специфичната, изкуствено създадена, но реално проявявана „природно-обществена“ жизнена среда (социална, институционална, стопанска), в която се проявява настоящето състояние на „биома“ и възможните „курсове на развитие“. Консументите представляват частния случай, „основната градивна част на регионалната система“, ползваща се от природо-обществената жизнена среда и натоварена с управленските и функции – определяща посоката на развитие „прогресивно“ или „регресивно“ (индивид; бюджетна организация и юридическо лице). Редуцентите представляват специфичните въздействащи фактори на регионалната система, унаследени от предходния цикъл (демографската ситуация, постигнати статистически цели и капитал), пряко влияещи върху текущия потенциал на природо-обществената жизнена среда.

3. УСЛОВЕН МОДЕЛ: „SWOT АНАЛИЗ НА РЕГИОНАЛНА СИСТЕМА“

Природно-обществените отношения (биом) в регионалната система продуцират настоящето и физическо състояние, посредством кръговрата на веществата в природата и специфичните и свойства. Оформената вътрешна или реално съществуващата среда е функционално измерима и съставя „регионалната ефективност“ на дадена териториална единица. Тя е „горизонтална“ по своята структура, тъй като е изградена от съвкупност от въздействащи фактори (показатели), които представляват следствие от досегашната „еволюция“ на регионалната системата. „Плюсовете“ и „минусите“ съставлящи вътрешната и среда, изразяват нейната общоприета структура (от типа - линеен тип икономика). Чрез нея в условията „SWOT анализ на регионалната система“ се вписват условията на живот на индивида в природо-обществената жизнена среда (социален аспект от парадигмата за устойчиво регионално развитие), определени като „плюсове“; и въздействието му върху екосистемите на Земята, определени като „минуси“ (екологичен аспект).

Външната среда на регионалната система е изкуствено създадена по своята структура. Представлява „Втората природа на индивида“. Обхваща принципите на правовата държава и се проявява чрез употребата на обществения ресурс (чрез бюджетиране и финансиране) и двоякия характер на икономическата активност. Индивидът е част от едно национално общество, носител е на определени нормативно обособени права и задължения; упражнява трудовата си дейност в някой от отраслите на стопанството, както и потребява частните и обществени блага, продукт от него. „Възможностите“ за развитие на регионалната система се крият в онази част от обществения и сектор, която има „идеален дейност“ на работа, оформящи институционалния аспект на регионалната система. „Заплахите“ са функция на стопанската дейност по презумция, съдържаща икономическия аспект на регионалната система.

Фиг. 1. SWOT анализ на регионална система

4. УПРАВЛЕНИЕ НА РЕГИОНАЛНАТА СИСТЕМА ЧРЕЗ КОНЦЕПЦИЯТА ЗА „УСТОЙЧИВО РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ“

Предложената „Ментално-интерпретационната матрица“ изследва възможните взаимовръзки (казуси) между „вътрешната“ и „външната“ „природо-обществената“ среда в условията SWOT анализ на регионалната система. Обхващащ институционалния, социален и икономически аспект от концепцията на „устойчиво регионално развитие“, със съответстващата им „микро“ структура (описана в точка 2). Екологичният аспект е включен, като контролен (изразяващ въздействието на обществения аспект от биома върху природния). „Ограниченията“ се включват във II-ри квадрант (между институционалния и екологичния аспект на регионалната система), поради изключителното право на съвременната държава да упражнява „принуда“ над гражданите си. „Националната нормативна база“ представлява свързващото звено между социалния, икономически и институционален аспект от парадигмата за „устойчиво регионално развитие“. Благодарение на което, е възможно прилагането на концепцията за „устойчиво развитие“ посредством „управление на еволюцията на регионалната система“. Предложеният условен SWOT анализ представя цикличната структура на регионалната система. Характеризираща се с три изследователски казуса, описващи (в последователност) един „регионален цикъл“. Разгледаните способности за въздействие (казуси) приемат и точно определена посока на въздействие: „от горе на долу“ (продуценти – консументи – редуценти), поради цикличната структура на регионалната система и специфичната цел поставена пред нея (да установи тенденциите и закономерностите в модела на устойчиво развитие на регионалните системи). Подредбата на казусите в „Ментално-интерпретационната матрица за развитие на регионалната система“ също е константна, условие за „реално“ прилагане на предложеният „SWOT анализ на регионална система“ (породено от взаимодействието на отделните подсистеми и елементи на регионалната система и специфичните и свойства).

Първият казус разглежда „Лостовите за развитие“ под следната форма: Институционална среда – Юридическо лице – Демографска ситуация. Разположени в I-ви квадрант (между институционалния и социалния аспект на регионалната система), поради двойно положителният алгоритъм на разглежданите аспекти на регионалната система. Изразен, чрез определеният „курс“ на развитие по вертикала и „бенефициентите“ от него по хоризонтала (при наличие на гражданско общество).

Вторият казус разглежда „Рисковете“ под следната форма: Обществена среда – Бюджетна организация – Капитал. Разположени в III-ти квадрант (между социалния и икономическия аспект на регионалната система), поради положително-отрицателният алгоритъм на разглежданите аспекти, на регионалната система. Изразени чрез „моторът“ на регионалната еволюция (стопанството), „заклучен“ във „втората природа на индивида“ и двоякият характер на икономическата активност, основа и прерогатив на съвременното общество.

Третият казус разглежда „Проблемите“ под следната форма: Стопанска среда – Индивид – Постигнати стратегически цели. Разположени в IV-ти квадрант (между икономическия и екологичен аспект на регионалната система), поради двойно отрицателният алгоритъм на разглежданите аспекти на регионалната система, изразени чрез въздействието на обществената върху природната среда.

Фиг. 2. Ментално-интерпретационната матрица за развитие на регионалната система.

	Продуцент	Консумент	Редуцент
РИСКОВЕ	Обществена среда	Индивид	Демографска ситуация
ЛОСТОВЕ РАЗВИТИЕ НА	Институционална среда	Бюджетна организация	Постигнати стратегически цели
ПРОБЛЕМИ	Стопанска среда	Юридическо лице	Капитал

5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Изпълнението на поставените задачи (в настоящето изследване на елементите и свойствата на устойчивото развитие на регионалната система): „Преглед на принципите на еволюция на регионалната система“, „Изграждане на условен модел SWOT - анализ на регионална система“, „Способ за управление на регионалната система чрез концепцията за устойчиво регионално развитие“. Посредством представеният условен модел „SWOT анализ на регионална система“ се изразява взаимодействието на отделните подсистеми и елементи на регионалната система и специфичните свойства, които я отличават от другите систематични образувания, чрез нов способ за идентифициране и анализиране в дълбочина на регионалната система. Техниката притежаваща потенциала може да бъде прилагана в стратегическото планиране на регионалната система от всяко йерархично стъпало.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Да преобразим нашия свят: Плана за устойчиво развитие до 2030 година, Организация на обединените нации, Ню Йорк, септември 2015, стр. 14.
- [2] Ковачев А. Управление и устойчиво развитие. Изд. Институт за следдипломна квалификация при УНСС, София, 2004, стр. 139
- [3] Шишманова, М., Регионален анализ, Авангард Прима, Благоевград, 2010, стр. 20